

Mial de moitos

PARRAFEO

de
Eugenio Charlón

— Ariac —

E

Manuel Sánchez

— Hermida —

Verrol: Imp. y Est. de "El Correo Gallego"

Mal de moitos

PARRAFEO

POR

EUGENIO CHARLÓN ARIAS

E

MANUEL SÁNCHEZ HERMIDA

FERROL

Imp. y Est. de El Correo Gallego

Real, 139-141 — Canalejas, 180-182

1915

A-O CORO

Foxos e Froles

en proba d'ó moito ágarimo
que lle temos.

Cuáseque prólego

Denantes que pouses, leutor, tua vista n'estas follas, cómprenos darche unha satisfacción, si t-ademiraras de nos vere *d'autores dramáticos*.

Os repetidos rogos de nosos queridos amigos e compañeiros do coro «Toxos e Froles», obrígan-nos hoxe a pubricare, como denantes obrigáron-nos a compoñéreo, iste parrafeio que nomeamos *Mal de moitos* porque, por nosa mala fada, è pecado n-o que moitos dan, o de crêre que mais s-aprecia pol'os alleos a quen mais menosprecia a sua pequena patria, a esta adourada terriña nosa.

N-o parrafeio toparás qu-o idioma gallego, como o nos usamos, non sae de nosas mas tan amañado como os bos faladores quixeran; pro ten conta que, tal como o falan nosos presonaxes, è como o fan cuáseque todol'os nosos peisanos, por constante abandono d-os vellos modos de falar.

Isto dito, crêmos que tí, bon leutor, perdonarásnos o atrevemento de querere formar entr'os cidadanos d-iso que chaman a República d'as letras.

Eugenio Charlón Arias.

Manuel Sánchez Hermida.

O Ferrol-Inverno d-o M C M XV.

A-o Sr D. José Llorens, ilustrado
medico do Ferrrol, offrecelle este pag
no recordo en sinal do muito afeto
lle tem

Manuel Sánchez

Mal de moitos

Parrafeo en prosa,

orixinal de

EUGENIO CHARLÓN ARIAS e MANUEL SÁNCHEZ HERMIDA

Estreado con ruidento aprauso n-o trato «Jofre» d'o Ferrol, a noite d'o 29 de Mayo d'o 1915.

PARRAFEANTES:

VELLO PETRUCIO. Sr. Charlón (Eugenio).

MOZO..... » Sánchez Hermida.

Lugar d'o parrafeo, San Sadurniño (provincia d'a Cruña).

€ propiedade d'os autores

ACTO UNECO

O treato representa un camiño d'aldea. N-o fondo unha fraga. Cando erguen o pano, aparece pol'a esquerda o **Vello Petrucio**, c'un feixe d'herba ás costas e unha fouciña na man. Vestirá traxe d-o labor, ou ben seña, camisa d'estopa, calzón remontado, chaleque de picote, monteira pequena de burél e zocas.

PAROLA PRIMEIRA

Vello Petrucio

—Vaya que rendes ben irecoira...! (*Pousando o feixe n-o chan*): pois pol'o moito que peses non è... ¡Ay meus cadrís...! Que pouco vallo eu xa pra istes trafegos; e non hai remedio, senón roelas, psrque si un non se manea, os de fora non van a vir faguel'o labor. ¡E vaites que hoxe...! leveí un bo currelo. Inda Dios non dera o día, xa iba eu camiño d'a fraga catar un carro de leña, e vaya... que traballiño me costou chegar co-el á casa; están esos camiños, que nin o demo ós acanea. Cando cheguei õ lameiro qu'esta n-o rente d'a encruzalada de Raña, espetáronsem'as rodas hastra o chedeiro; que si non foran os veciños, pode dar que aínda agora estiver'alí. Dempóis cando cheguei á casa e metín a leña n-o alboyo, votei uha cunca de leite c'un anaco de bola d'a tixela, e de contado, fun cavar un cacho de roza que me faltaba n-a Ferreiroa; á volta xantéi, estreí a corte, encaldéi as vacas, limpéi os semilleiros, puxen dous regos de patacas de tarde, escarballéi a silveira d'o fondal, y-agora veño d'o arredor, de catar este feixe de comida pra-o gando: quero adiantal'o labor, por que mañán (¡i Diol'o quere) penso d'ir a-o Viscordel; e iso qu'iste ano non tiña dementes d'ir aló porque as pernas pésanme moito e... ademáis, eu xa non pinto nada n-as festas, bailar, non ei bailar, inda me costa traballo terme deita-

do, pra canto mais... E por iso, as rapazas gustar... non deixan de gustarme, pro... ¡vaiche boa! hay que velas e deixalas. Cando se chega ô meu tempo... ¡pouco aceite dan por un carto! Pro ben; dixer'ôutro, «hai que lér pol'o pasado».

¡Ay tempiños, tempiños! ¡qué presto fuxíchedes e que soliño me vades deixando! Soliño, sí, por que agora, parece que todos renegan d'aquelles tempos pasados; xa naide gusta d'as costumes d'os nosos antigos, tan cheas d'encantos. Non se ven bailar aquela riveiranas e muiñeiras onde rapazas e mozos, cós curazons a cugulo d'esperanzas, corrían tras d'unha felicidade aterna, nin s'escoitan aquelas cantigas melosas revertendo de poesía, tecidas entr'as espiñas d-os toxos ou entr'os cheirumes d'as nosas frescas frores, ou a-ò pe d-o lar, n-as longas noites d-o inverno. Fuxen os tempos e co-eles deixamos fuxir tamen as nosas costumes... ¡Mais iso non pode ser asinal! ¡si tal fixéramos, non seríamos dinos d'estar entr'as ventas e mostraríamos que aquí drento, levamos un croyo de seixo en troques de corazón...!

PAROLA SEGUNDA

Vello Petrucio.—**Mozo**, qu'entra pol'a direita. Vestirá traxe á moda, de pano fino, còr craro; sentaralle algo folgado: sombrero de pano, cuello alto, zapato vaixo e calcetis de còr chamativo con listas; leva un paraugas novo n-a sua funda y-unha maleta.

Mozo

Buenas tardes, che.

Vello

Boas nos dé Dios.

Mozo

Oiga che, ¿saverá si voy ben en vías de Cada bás d'enriba?

Vello

Home, si, pro aínda che falta unha boa corre-
dela.

Mozo

¿Moi longa?

Vello

Así como media hora, andando ben.

Mozo

Y lueguito, che; ¿dónde m'atopo?

Vello

Pois mira tí; eiquí estamos n-a Areosa.

Mozo

La Areosa.... ¡Ah! si, si...

Vello

Ves, vaste, en direito por ese camiño, botando
sempre sobre d'esta man, y-en chegando a-o Ta-
rabelo, colle'l'o camiño d'a direita hastra chegar
â Seara, e dimpois bótaste por Labacengos enri-
ba, y-o chegar a Burreiros, xa atopas a casa d'os
de Moure.

Mozo

Moure... Moure... ¡Ah! sí, paréceme que tenjo
una ideya.

Vello

Logo, destonzas ¿ti non és d'alf?

Mozo

Coma ser soy, pro cuas que cuas puedo decir
que non le soy.

Vello

Fará moito tempo que faltas.

Mozo

¡A lo creyo, che!

Vello

E logo, aínda que sea moita a pregunta ¿de
quen ves a ser?

Mozo

¡Que asperansa! yo venjo siendo, higo del tío Gurgo del Viduero.

Vello

D-o tío Hurxo d'o Vidueiro, quererás decir.

Mozo

Iso es; asina le din periquí.

Vello

¡Vaites, vaites! De modo e de maneira que ti ves sendô fillo d'él: E moi bon home, por certo, non despreciando a naide. Fúmosche moi camaradas aló n-os nosos tempos; Logo ti és o qu'estaba en Buenos Aires.

Mozo

En Buenos Aires cuasemente, no, yo venjo de la misma Erguentina.

Vello

(Si, he..!) Bueno, home, bueno, pois m'alegro de que viñeras ben.

Mozo

Gracias, amigito.

Vello

¿El verías por aló, meu sobriño, Loís d'o Colmeote?

Mozo

Leís... Leís... ¡Ah, sí! Leís estaba n-un sitio que le dín... que le dín... parceme que me digueron Valpraíso.

Vello

Home, non che sei; aquí correuse de que morrera n-uns terremotos que houbera ond'él estaba

Mozo

¡Qué asperansa! Si Leís no trabagaba n'iso, che.

Vello

¡No qué, home! ¿Pro ti saves o qué iso?

Mozo

Y no hey saber ¡Que asperansa! Estoy farto de saberlo...

Vello

Bueno logo; aló ti, qu-ò entendes. (Párceme que iste è un de tantos que co-as suas agudezas, ándanos amocando pol-o mundo) De maneira que quixeche yir â festa énon?

Mozo

¡Que asperansa! Yo viñen por cousa de las quintas, lo mais a min no se me dá por las festas; cuasamente bastante pregiudicio me hació el ter que degar lo choyo que tiña.

Vello

Ay logo, estabas en boa coleccion.

Mozo

¡Coma no! Alli deguey de ganar mucha prata, amigo, yo estaba de capatas en una casa de campo.

Vello

¡Vamos.! ¡Que lástima! habería moita xente alí empreada.

Mozo

No, nada mais que era yo y el amo.

Vello

Bueno, home, bueno... Pois mira; non s'hai que asañar, e mañá non deixes d'ir â festa, que o qu'esteña de Dios nunca falta.

Mozo

Y luegito ¿qué festa es?

Vello

¿Cómo qué festa è? E logo ti non te lembrás de que mañá è o Viscordel.

Mozo

¡El Viscuerdel...? ¡Ah! si. En verdá non hacía mamoria.

Vello

Home, parece mentira que digas isas cousas; por moito tempo que faltáras, non debías esquecer tan axiña d'a terra onde naciche ¡Aí! pois mira que vai estar unha festa guapa; como que todol'os mocíños d'o lugar, pensan saír xuntos cō gaitero ô romper d'o día, cantando ô sond'a gaita y-o pandeiro.

Mozo

¿Pro inda se toca preiquí isa ferramenta? se iso ya non se úsa.

Vello

Cómo que non se úsa irecoira!

Mozo

¡Que asperansa! Agora hay las getarras y los peanos de manivela que tocan moy lindamente, Si usted vira coma yo vin cantar y tocar el *Tápame que tenjo frío* el *Troulirón* y outra que le dín *Toribio, saca la lingoa* y outros muchos, eses si que dan gustito; o mais lo que tocan pr'eiqui yo nunca lo sentín por onde audibe.

Vello

¿Pro ti sabes o que dís? (Este non se me vai sin uns bos xesteirazos) De maneira que o *Tápame* y-o... ese... ¿cómo dicías...?

Mozo

¿Cual? ¿El de *Saca la lingoa, Toribio*?

Vello

O que che vai sacal'a lingoa non è *Toribio* si-nón que vou a ser eu, como sigas por ise camiño; e gardate moi ben de falar asína. Si tiveras un pouquiño de miolo non decías isas cousas. Todo aquél que non sabe honrar a terriña en que naceu, ese e capaz d'arrenegar hastra d'a sua nai e iso nô fai ninguén, porque honrándoas a elas, honrámonos nosoutros mesmos.

Mozo

¡Carambita, guagua! Non s'amoque el amiguíto que la cousa n'es pra tanto.

Vello

Como non m'ei d'anoxar irecoiral se oi un cada cousa que si non fora por Dios... dábache co-a fouciña entre corno e corno.

Mozo

Pro escuche, che, razone un lemento.

Vello

Que razón nin que raxo... Déixame a yalma en paz e sigue o teu camiño, porque díste xeito imos acabar moi mal. (Parce qu-o Demo nos trae esta mala semente).

Mozo

Pro imos a ver che ¿Que motivaciones le dín yo pra que se salfurie d'isa manera?

Vello

¡Ainda o perguntas! Ven pr'acó e imos por partes. ¿Canto tempo fai que faltas d'esta terra?

Mozo

¡Qué asperansa! Pues entre viagues de ida y vinida, andará al rente de siete meses.

Vello

¡Sete meses!

Mozo

Si señor, que xa ve que no son siete somanas.

Vello

(Xa mo parecía a mín que...) De maneira que ti quês faguerme ver que sete meses son o bastante pra s'esquencer un home, d-o camiño d'a sua casa, pra deixar de falar a nosa doce fala e ainda mais; vir falando mal d'as nosas costúmes, única herdencia que nos resta como recordo d'unha tradición chea de gloria. Pode que ti tamén sexas un de tantos pintureiros que andan por ahí falando

a uso de Cáis e non se lembran de qu-os páis gastan cirolas d'estopa. Si ese camiño levas, eu ch' aconsello que o deixes; d'ise xeito, faguerías un mal papel e... hastra poñerías n, unha vergonza a-os teus páis.

Mozo

Señor, n'eso que vostede dí, pode que leve algo de razón.

Vello

¿Cómo que algo...?

Mozo

Si, porque... vamos, en ben sei que... pero poidera haber algún que dixera que...

Vello

¡Qué! ¡qué! ¡espricate!

Mozo

Como hay quen dí que falar gallego 'non está ben.

Vello

Os que isas cousas dín, será d'envexa quizáis; a ises dalles a fíga, e antes ceguen que tal vexan.

Mozo

E mais será certo. Pois mire, señor, eu, ben sabe Dios que nunca tratei d'ofender â miña terra; nos sete meses qu'estiben tan louxe, non pasou día que non tivera recordos pra ela, e se m'enchían os ollos de vagoas, temendo de non vela mais, pro idinse tantas cousas de nos! que tiven un lemento en que pensei mal; pro dimpóis d'o que me dixo, reconozco a miña falta e xúrolle que dende d'oxe saberei comprir cô meu deber de gallego.

Vello

Pro ¿De verdade qu'era leria todo que ti me perguntabas?

Mozo

Era, señor, era, pro xa ve... a min parcíame...

Vello

Destonzas mañá irás á festa ¿non?

Mozo

¡E non ei d'ir señor! solo iso faltaba.

Vello

Pois mañán ô romper d'o día agárdote na miña eira; alí axuntaranse todol'os mozos d'o lugar e d'alí marcharemos prâ festa. ¿Tí non levarás esta roupa? (*Sinalandoll'o traxe que leva posto*).

Mozo

¡Eu! ¡qu'ei lovar, señor! si esta merqueina n-a Cruña cando desembarquei. Ponderei a de picote e saberei faguer honor á miña terra, como se debe.

Vello

Mui ben, rapaz, mui ben, fólgame de qu'así sea. Conque agora á casa a saudar ôs teus páis qu'and'estar deseando de te ver, e mañán, xa o saves aló tágardo.

Mozo

Quede con Dios, e' hastra mañán.

Vello

Adiós e que non haiga mala novedá. (*Chamandô*) Aspera, que antes imoslle decir algo a istos senores.

Mozo

¿E logo?

Vello

Home, si, porque marchar sin lles decir ô que viñemos non estará ben.

Mozo

Iso como vexa, mais, eu non sei que lles vou a decir.

Vello

Home, o qu'a ti che pareza.

Mozo

Pois d'aquela, alo bou... (*Dirixese ò pubrico
con recelo*).

Vello

¡Acaba d'unha vez!

Mozo

Non, que se van rir.

Vello

Ese medo excusas de telo, sempre cando fales
en gallego.

Mozo

D'outro xeito non peso faguelo xa máis, meu
velliño.

Vello (*ò pubrico*)

Perseguindo unha idea
Nos camiñamos;
Non son trunfos nin glorias
As que buscamos.
Solo pedimos
Moito amor parâ terra
Onde nacimos.

Cai o pano